

EVROPSKÁ POLITIKA SOUSEDSTVÍ

Evropská politika sousedství (EPS) se vztahuje na Alžírsko, Arménii, Ázerbájdžán, Bělorusko, Egypt, Gruzii, Izrael, Jordánsko, Libanon, Libyi, Moldavsko, Maroko, Palestinu, Sýrii, Tunisko a Ukrajinu. Jejím cílem je posílit prosperitu, stabilitu a bezpečnost všech. Je založena na demokracii, právním státu a dodržování lidských práv a jedná se o dvoustrannou politiku mezi EU a každou z partnerských zemí s iniciativami regionální spolupráce: Východní partnerství a Unie pro Středomoří^[1].

PRÁVNÍ ZÁKLAD

- článek 8 Smlouvy o Evropské unii;
- hlava V Smlouvy o Evropské unii (vnější činnost);
- články 206–207 (obchod) a články 216–219 (mezinárodní dohody) Smlouvy o fungování Evropské unie (SFEU).

OBECNÉ CÍLE

Prostřednictvím evropské politiky sousedství (EPS) nabízí EU svým sousedům výsadní vztah založený na oboustranném závazku ke společným hodnotám (demokracie a lidská práva, právní stát, řádná správa věcí veřejných, zásady tržního hospodářství a udržitelný rozvoj). EPS zahrnuje politickou koordinaci a hlubší hospodářskou integraci, zvýšenou mobilitu a kontakty mezi lidmi. Ambice tohoto vztahu závisí na tom, v jakém rozsahu jsou výše uvedené hodnoty sdíleny. EPS není součástí procesu rozšiřování, avšak tím nepředjímá, jak se v budoucnu mohou vyvíjet vztahy mezi sousedními zeměmi a EU. V roce 2011 provedla EU revizi EPS a – v reakci na vývoj v arabských zemích – posílila její zaměření na podporu stabilní a udržitelné demokracie a hospodářského rozvoje podporujícího začlenění. Součástí stabilní a udržitelné demokracie jsou zejména svobodné a spravedlivé volby, snaha bojovat s korupcí, nezávislost soudnictví, demokratická kontrola ozbrojených sil a svoboda projevu, shromažďování a sdružování. EU také zdůraznila úlohu, kterou v tomto procesu hraje občanská společnost, a představila svou zásadu „více za více“, podle níž Unie rozvíjí silnější partnerství s těmi sousedy, kteří dosahují větších pokroků na cestě k demokratické reformě. V březnu 2015 proto Komise a Evropská služba pro vnější činnost (ESVČ) zahájily postup konzultací za účelem nového přezkumu EPS. Jedním z hlavních cílů bylo přizpůsobit nástroje této politiky tak, aby lépe zohledňovaly

[1] Informace o dvoustranných vztazích mezi EU a zeměmi Východního partnerství a Středomoří lze nalézt ve Faktech a číslech k těmto tématům ([5.5.5](#), [5.5.6](#) a [5.5.7](#)).

zvláštní úsilí partnerských zemí. V této souvislosti přijal Evropský parlament dne 9. července 2015 usnesení, v němž zdůraznil nutnost strategičtější, cílenější, flexibilnější a soudržnější EPS. Sdělení ESVČ a Komise, které se nese v podobném duchu a vychází z výsledků konzultace, bylo předloženo dne 11. listopadu 2015.

Dne 18. května 2017 zveřejnily ESVČ a Komise [zprávu o provádění revidované EPS](#). Tato zpráva poukázala na flexibilnější a citlivější spolupráci EU s partnery v rámci EPS a na účinnější využívání zdrojů. Dne 27. března 2019 přijal Parlament [usnesení o období po arabském jaru: další postup pro oblast Blízkého východu a severní Afriky](#), v němž uznal určitý demokratický posun v tomto regionu, avšak rovněž vyzval k dalším hospodářským, demokratickým a sociálním reformám.

NÁSTROJE

EPS vychází ze stávajících právních dohod mezi EU a jejími partnery – dohod o partnerství a spolupráci a nejnověji dohod o přidružení.

Ústředním prvkem EPS jsou dvoustranné akční plány a priority partnerství, které byly vypracovány mezi EU a většinou partnerských zemí. Tyto plány stanovují program politických a hospodářských reforem s krátkodobými a střednědobými prioritami (tři až pět let). Akční plány a priority partnerství EPS odrážejí potřeby, zájmy a kapacity EU a každého z partnerů. Usilují o rozvoj demokratických, sociálně spravedlivých společností podporujících začlenění, prosazování hospodářské integrace a zlepšení přeshraničního pohybu osob.

EU podporuje plnění cílů EPS prostřednictvím finanční podpory, jakož i politickou a technickou spolupráci. Finanční prostředky jsou většinou poskytovány prostřednictvím evropského nástroje sousedství (ENI), jehož přidělené finanční prostředky na období 2014–2020 činí 15,4 miliardy EUR. K financování evropské politiky sousedství jsou využívány i jiné nástroje a programy, jako je nástroj sousedství pro občanskou společnost. Komise kromě toho poskytuje finanční podporu partnerům ve formě grantů a Evropská investiční banka a Evropská banka pro obnovu a rozvoj tuto pomoc doplňují prostřednictvím úvěrů.

Kromě toho byly v rámci EPS vyvinuty nové nástroje k prosazování přístupu na trh, zejména prostřednictvím vyjednání prohloubené a komplexní dohody o volném obchodu (DCFTA), a také ke zvýšení posílení mobility a zlepšení kontroly migrace. S některými partnery EU uzavřela partnerství v oblasti mobility a dohody o uvolnění vízového režimu a v roce 2016 byl zaveden zvláštní finanční nástroj – [nástroj pro partnerství v oblasti mobility](#). V jižním regionu je financována řada regionálních a dvoustranných iniciativ v oblasti migrace a mobility v rámci složky pro severní Afriku [nouzového svěřenského fondu EU pro Afriku](#).

EPS je koncipována jako společná politika s řadou nástrojů a zároveň umožňuje EU přizpůsobovat a „rozlišovat“ své politiky v závislosti na specifitě každého partnera.

V rámci jednání o budoucím víceletém finančním rámci (VFR) na období 2020–2027 jsou revidovány architektura a fungování nástrojů pro financování vnější činnosti EU, včetně evropského nástroje sousedství. V této souvislosti přijal Parlament dne 18. dubna 2018 [zprávu o provádění nástrojů EU pro financování vnější činnosti](#), včetně přezkumu v polovině období v roce 2017 a budoucího uspořádání po roce 2020.

Pokud jde o evropský nástroj sousedství, vyzvala zpráva ke větší flexibilitě, účelnějšímu využívání zásady „více za více“, přístupu založenému na pobídkách a k užší koordinaci mezi regionálními a dvoustrannými programy.

Dne 14. června 2018 zveřejnila Komise [návrh nařízení](#) Evropského parlamentu a Rady, kterým se zřizuje nástroj pro sousedství a rozvojovou a mezinárodní spolupráci (NDICI). Účelem návrhu je zjednodušit stávající architekturu financování vnější činnosti EU na další období VFR a integrovat do NDICI několik finančních nástrojů, včetně ENS. Parlament přijal svůj postoj k tomuto návrhu [v prvním čtení](#) dne 27. března 2019, kdy vyzval k dalšímu financování, k většímu zapojení do rozhodování o možnostech sekundární politiky a k pozastavení pomoci v případě porušování lidských práv.

REGIONÁLNÍ ROZMĚR

A. Východní partnerství

Východní partnerství bylo vytvořeno za účelem „zintenzivnění“ vztahů EU s většinou jejích východních sousedů, k nimž patří: Arménie, Ázerbájdžán, Bělorusko, Gruzie, Moldavsko a Ukrajina. Východní partnerství bylo dohodnuto v roce 2008 a zahájeno v roce 2009 a navazuje na EPS.

1. Cíle

Hlavním cílem Východního partnerství je „urychlit politické přidružení a prohloubit hospodářskou integraci“ mezi EU a jejími východními sousedy. Míra integrace a spolupráce odráží odhodlání jednotlivých partnerských zemí dodržovat evropské hodnoty, normy a struktury a pokrok dosažený v tomto směru. Cílem tohoto partnerství je prosazovat demokracii a řádnou veřejnou správu, posílit energetickou bezpečnost, podpořit odvětvové reformy (včetně ochrany životního prostředí), podnítit kontakty mezi lidmi, podpořit hospodářský a společenský rozvoj a poskytnout dodatečné financování projektů s cílem snížit sociálně-ekonomické nerovnosti a zvýšit stabilitu^[2].

2. Struktury

Summity Východního partnerství se konají každé dva roky za účasti hlav států a předsedů vlád EU a partnerských zemí a zástupců Evropského parlamentu, Evropské komise a ESVČ.

Účastníci pátého summitu Východního partnerství, který se konal v Bruselu dne 24. listopadu 2017, zhodnotili úspěchy dosažené za poslední dva roky a vyjádřili své přání provést společný pracovní dokument útvarů^[3], v němž byl navržen cílenější přístup k dosahování výsledků v rámci každé ze čtyř priorit stanovených ve společném prohlášení ze summitu Východního partnerství v Rize dne 22. května 2015:

- hospodářský rozvoj a tržní příležitosti;
- posilování institucí a řádná správa věcí veřejných;
- konektivita, energetická účinnost, životní prostředí a změna klimatu;
- mobilita a mezilidské kontakty.

---

[2] Další informace naleznete na [internetových stránkách ESVČ](#) v oddíle věnovaném Východnímu partnerství.

[3] „Východní partnerství – 20 cílů pro rok 2020: Zaměření se na hlavní priority a hmatatelné výsledky“

V rámci příprav na summit poskytla doporučení Parlamentu o Východním partnerství, přijatá dne 15. listopadu 2017, ambiciózní vizi budoucnosti.

Vícestranná úroveň Východního partnerství je založena na čtyřech tematických platformách: demokracii, řádné správě věcí veřejných a stabilitě; hospodářské integraci a sbližování s politikami EU; energetické bezpečnosti; a kontaktech mezi lidmi. Vysocí úředníci se scházejí alespoň dvakrát ročně a ministři zahraničních věcí jednou za rok. Činnost platformem je někdy podpořena prostřednictvím schůzek ministrů pro jednotlivé oblasti.

Byly zahájeny také stěžejní iniciativy, mezi něž patří: program integrované správy hranic; nástroj pro malé a střední podniky; regionální trhy s elektřinou; a snahy zlepšit energetickou účinnost, zvýšit používání obnovitelných zdrojů energie, podporovat řádnou správu v oblasti životního prostředí a předcházet přírodním a člověkem způsobeným katastrofám, připravit se na ně a reagovat na ně.

Parlamentní shromáždění Euronest^[4], vytvořené v roce 2011, je parlamentní složkou Východního partnerství a odpovídá za konzultace, dohled a monitorování v rámci partnerství. Jeho hlavním cílem jsou setkávání parlamentů zemí Východního partnerství a Evropského parlamentu a posilování kontaktů mezi lidmi, podporování aktivní účasti občanské společnosti a aktivnější zapojování se do kulturního dialogu. Je založeno na společných zájmech a závazcích a na zásadách diferenciacce, sdílené sounáležitosti a odpovědnosti. Jednou z jeho úloh je dohlížet na podporu EU pro země Východního partnerství, a může také vydávat doporučení mezivládním strukturám Východního partnerství s cílem podpořit hlubší politickou a hospodářskou integraci těchto zemí s EU.

Shromáždění doposud uskutečnilo sedm řádných zasedání, poslední z nich proběhlo ve dnech 25. až 27. června 2018 v Bruselu. Tvoří jej 60 poslanců Evropského parlamentu a 10 poslanců z parlamentů jednotlivých partnerských zemí. Nicméně vzhledem k tomu, že Evropský parlament neuznává běloruské Národní shromáždění jako demokraticky zvolenou instituci, nejsou v současné době v Euronestu zastoupeni žádní běloruští „poslanci“. Parlamentní shromáždění Euronest má čtyři stálé výbory, konkrétně Výbor pro politické záležitosti, lidská práva a demokracii, Výbor pro hospodářskou integraci, právní sbližování a konvergenci s politikami EU, Výbor pro energetickou bezpečnost a Výbor pro sociální věci, zaměstnanost, vzdělání, kulturu a občanskou společnost.

Kromě toho bylo zřízeno Fórum občanské společnosti Východního partnerství^[5], které vydává doporučení s cílem „ovlivňovat orgány EU a vlády států Východního partnerství“.

B. Unie pro Středomoří

Unii pro Středomoří tvoří 28 členských států EU, Evropská unie a 15 států Středomoří (Albánie, Alžírsko, Bosna a Hercegovina, Černá Hora, Egypt, Izrael, Jordánsko, Libanon, Maroko, Mauritánie, Monako, Palestina, Sýrie (jejíž členství bylo pozastaveno

---

[4] Více informací o shromáždění Euronest a jeho činnosti naleznete na [internetové stránce shromáždění](#).

[5] Více informací o Fóru občanské společnosti naleznete na [internetové stránce fóra](#).

kvůli občanské válce), Tunisko a Turecko). Liga arabských států se účastnila všech schůzí od roku 2008 a Libye má status pozorovatele.

1. Cíle

Unie pro Středomoří představuje vícestranný rámec pro politické, hospodářské a společenské vztahy mezi zeměmi Evropské unie a zeměmi jižního a východního Středomoří. Byla ustavena v roce 2008 na [summitu v Paříži](#) jako pokračování evropsko-středomořského partnerství (Euromed), známého též jako barcelonský proces. Unii pro Středomoří inspirovaly cíle stanovené v barcelonském prohlášení (1995), konkrétně vytvořit oblast míru, stability, bezpečnosti a sdílené hospodářské prosperity za plného dodržování demokratických zásad, lidských práv a základních svobod a podporovat přitom porozumění mezi kulturami a civilizacemi v evropsko-středomořském regionu.

2. Struktury

Předsednictví Unie pro Středomoří má formu spolupředsednictví, které zdůrazňuje společnou odpovědnost, jež je charakteristickým znakem této skupiny. V roce 2012 se Evropská unie ujala severního spolupředsednictví a Jordánsko jižního spolupředsednictví. Hlavním řídicím orgánem Unie pro Středomoří je setkání vysokých úředníků, které dohlíží na činnost této Unie a koordinuje ji. Setkání vysokých úředníků také schvaluje rozpočet a pracovní program sekretariátu, připravuje schůze ministrů zahraničních věcí a dalších seskupení na ministerské úrovni a jmenuje generálního tajemníka a jeho šest zástupců. Na setkání se také projednávají návrhy projektů předložené sekretariátem ke schválení a odsouhlasení. Úloha sekretariátu Unie pro Středomoří spočívá především ve stanovení, zpracování, podpoře a koordinaci odborných projektů v odvětvích, jako je doprava, energetika, vodohospodářství, ochrana životního prostředí, vysokoškolské vzdělávání a mobilita, výzkum, sociální věci, posílení postavení žen a rozvoj zaměstnanosti a podnikání, přičemž všechny tyto projekty zlepšují spolupráci a mají přímý vliv na živobytí občanů. Největším přispěvatelem do rozpočtu sekretariátu Unie pro Středomoří je EU.

Parlamentní shromáždění Unie pro Středomoří navazuje na činnost Evropsko-středomořského parlamentního shromáždění a skládá se z 280 poslanců: 132 poslanců z EU (83 poslanců z 28 parlamentů členských států EU a 49 poslanců z Evropského parlamentu), 8 poslanců z partnerských zemí evropsko-středomořského regionu (Albánie, Bosna a Hercegovina, Monako a Černá Hora), 130 poslanců z deseti zemí jižního a východního pobřeží Středomoří (Alžírsko, Egypt, Jordánsko, Izrael, Libanon, Maroko, Palestina, Sýrie (její členství je momentálně pozastaveno), Tunisko a Turecko) a 10 poslanců z Mauritánie.

Parlamentní shromáždění Unie pro Středomoří pořádá alespoň jedno plenární zasedání ročně; zatím poslední proběhlo ve dnech 13. a 14. února 2019 ve Štrasburku. Shromáždění přijímá usnesení či doporučení ke všem aspektům evropsko-středomořské spolupráce, které se týkají výkonných orgánů Unie pro Středomoří, Rady EU, Evropské komise a vlád partnerských zemí. Evropský parlament vykonával rotující předsednictví Unie pro Středomoří v letech 2018–2019 a na posledním plenárním zasedání konaném ve Štrasburku je předal Velkému národnímu shromáždění Turecka. Shromáždění má pět výborů: pro politické záležitosti, hospodářské záležitosti, kulturu, ženy a pro energetiku.

María Álvarez López / Mario Damen
04/2019

